

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

112

SELÇUK

Dergisi

SAYI : 4

OCAK - 1989

1. Sadreddin Konevî
Özel Sayısı

SELÇUKLU ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

SADREDDİN KONEVİ'NİN ESERLER VE KÜTÜPHANESİ

Uzm. Mustafa CAN (*)

Bir ilim ve fikir adamının eserlerini, bibliyografik mahiyette de olsa belirlemek amacı güdülen bir araştırmada, onun hayatı ve şahsiyetinin de kısaca belirtilmesi yararlı olur kanaatindeyiz. Sadreddin Konevi, bazı kaynaklara göre 605 (1208) de, Malatya'da doğmuştur. (1) Bazı kaynaklar ise doğum tarihini 607 (1210) olarak belirtmektedirler. (2) Asıl adı, "Sadreddin Muhammed b. İshâk b. Muhammed b. Yusuf b. Ali"dir.

Kendi evini ilim öğretilen bir müessese haline getiren Sadreddin, 'hadis' ilmindeki kudreti ile de Muhyiddin İbn el-Arabî'nin felsefesini yaymağa çalışmıştır. Mevlâna'nın cenaze namazının kaldırılmasını O'na vasiyet etmiş olması, Konya'daki yüksek şahsiyetler arasındaki mevkiini göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Arabî'nin üvey oğlu ve O'nun eserlerinin şarihi olduğu için "Şeyh-i Kebir" diye anılmakta, aynı zamanda "Ekberîye Tarikatı"nın temsil etmektedir. Ayrıca Muhiddin-i Arabî'den daha fazla mantıkçı ve rasyonalist bir bilgin olarak temayüz eden Sadreddin, Konya'nın en büyük şeyhi ve mütefekkeri olmuştur. (3)

Konevi'nin, dokuz âlim tarafından büyük ciltler halinde şerh edilmiş olan 'Miftah al-Gayb' Muhiddin İbn al-Arabî'nin "Fusus"una nazire olarak yazdığı "Nusus"unun dört âlim tarafından yazılan şerhleri, Mevlâna, Nasireddin Tûsî, Yâsin al-Tilmisani gibi âlimler tarafından ve sayısı elliye varan mektuplarında adları geçen kim-selerle münakaşalarını havi eserleri incelenmeye değer niteliktedir. Çünkü Mevlânâ'nın çağdaşları arasında bulunan 'Evhadeddin Kirmâni', Hacı Bektaş, Fahreddin İrâkıy, Bahaeddin Kaani, Sıraceddin

(*) S. Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğr. Elemanı.

(1) El-Veledü's-Şefik. Fatih Kütüphanesi, Nu. : 4518.

(2) ERGİN, Osman. "Sadreddin el-Qunawi ve Eserleri" **Şarkiyat Mecmuası**, II (1957), 63-90. s.

(3) GÖLPINARLI, Abdülbaki. Mevlâna, Hayatı, Felsefesi, Eserlerinden Seçmeler. İstanbul, İnkılâp Kitabevi, 1951. 220-223. s.

Urumevi, Kudbeddin Şirâzi, Necmeddin Dâye, Hâce Hümameddin, Tebrizi, Safiyyeddin Hindi, Hacı Mübârek Hayderi, Şeyh Bâbü'î Merendî, gibi şeyhler ve âlimlerden başka Sadreddin'in ayrı bir yeri vardır. (4)

Sadreddin, bir saray gibi olan tekkesinde hadis okutur; Muineddin Süleyman, Muineddin'in damadı, Atabek Mecdeddin, mustavfi Celâleddin Mahmud, Hatiroğlu Şerefeddin Mesud'un oğlu Emir Nizameddin Evhad, Germiyanogulları Devleti'ni kuran Yakub Bey'in babası (Yakuboğlu) Seyfeddin Ali Sir, bilginlerden Şerefeddin Muhammed gibi beyler, vezirler ve bilginler derslerine devam etmişlerdir. Çevresinde münevver tabaka toplanmıştır. (5) Bir gün namaz kılınacak bir sırada Mevlâna; "İmamlık, tasavvuf ve telkin ehline yaraşır, biz abdal erleriz, nerede olursa orada oturur kalkarız" diyerek imamlığı Sadreddin'e vermiştir. (6)

Mevlânâ'dan bir yıl sonra 673 (1274)'te vefat eden Sadreddin, Vasiyetnamede; Muhiddin'in gömleğine sarılmasını, Evhadeddin'in seccadesinin üzerine örtülmesini, yetmiş bin kelime-i tevhid çekilerek ruhuna yollanmasını, evindikilerden herbirine yüzer dirhem verilmesini, hikmete ait kitaplarının satılarak parasının, ruhu için fakirlere dağıtılmasını; tıp, fıkıh, tefsir, hadis vb. konulara ait kitaplarının da vakfedilmesini vasiyet etmektedir. (7)

Yine Mevlevî kaynaklarına göre Sadreddin ilim öğrenmek ve hac için def'alarca seyahate çıkmıştır. Kendi ifadesi ile yalnız iki defa "tecrîd ve seyahat" maksadı ile Mısır'a ve Suriye'ye gitmiştir.

Sadreddin'in eserleri, Muhiddin felsefesi'nin Anadolu'da yayılmasında iki şekilde etkili olmuştur. Bir kısmı çok velûd ve muğlak olan arap fikirlerini basitleştiren eserlerdir. Diğer bir kısmı da Muhiddin İbn el-Arabî'nin fikirlerini itidalli bir görüşle şerh ve tefsir eden eserlerdir. Sadreddin, esas hatlarında Muhiddin'e sadık kalmakla birlikte bazı noktalarda O'ndan ayrılmaktadır. Meselâ Vahdet-i Vücut sistemini İslâm âlimlerinin klasik doktrinlerine uydurmaktadır. Nasreddin-i Tûsî ile münakaşalarını içine alan mektupla-

(4) EFLÂKÎ, Menakıb'ul-Arifin. 1. C. Çev. Tahsin Yazıcı. Ankara, M.E.B. 1954. 17-18 s.

(5) MEVLÂNÂ Celâleddin. Mektuplar. Çev. ve Hazl.: A. Gölpınarlı. İstanbul, İnkılab ve Aka Kitabevleri, 1963. XXIII + 312 s.

(6) EFLÂKÎ, a.g.e. 162, 177. s.

(7) SADRUD-DİN Konevî. "Vasiyetnâme" Şarkiyat Mecmuası, II (1958), 82-83. s.

rında bu temayüle rastlanmaktadır. Zamanla şerh, te'vil, izah yollarını kapadığı yine vasiyet-namesinden anlaşılmaktadır.

Kütüphanesinde bulunan tıp, fıkıh, tefsir, hadis ve benzer ilimlere ait kitaplarını vakıf, hikemiyete ait olanların da satılıp parasının "tasadduk" edilmesini vasiyet ettiğine göre bu tür eserlerin kütüphanesinde bile bulunmasını isetmediği, anlaşılmaktadır. Vasiyetinin infaz edilip edilmediğine dair henüz bir kayı da rastlanamamıştır. Buna rağmen arzusu ve vasiyeti hilafına hem müşdidinin, hem kendisinin eserleri, pek çok mütefekkir tarafından yüzyıllardır şerh, tefsir, izah ve tercüme edilmiştir.

Yapılan incelemelere ve araştırmalara göre Sadreddin Konevi'nin Konya'da Yusuf Ağa ve Mevlâna-Dergâh, Ankara'da Milli Kütüphane, Kayseri'de Raşit Efendi, Isparta'da Halil Hamit Paşa, Kütahya Genel, Bursa Genel ve Ulu Cami, Nevşehir'de Damat İbrahim Paşa, Manisa Genel, İstanbul'da çeşitli kütüphanelerde bulunduğu tesbit edilebilen kitaplarının sayısı (25) civarındadır. Ancak Konevi'nin yaşadığı devirde Müelliflerin isimleri çoğunlukla eserlerine yazılmadığından bunların kime ait olduğunun tayin ve tesbiti, bibliyografik kontrolü güçleşmektedir. Buna rağmen gerek özel kütüphanelerde, gerekse, genel kütüphanelerde Konevi'ye ait başka eserlerin de bulunabileceği tahmin edilmektedir. Nitkim Carl Brockelmann G.A.L. adlı bibliyografik eserinde Türkiye Kütüphanelerinde bulunmayan bazı eserlerinin çeşitli nüshalarından söz etmektedir. (8)

SADREDDİN KONEVİ'YE İSNAD OLUNAN ESERLER VE MENAKİB KİTAPLARI

- 1 — Esrar el-Mesrur bi'l-Vusul ila ayn el-nur,
- 2 — Esrar el-Şuhud el-Hasıl min Feth el-vücut
- 3 — İcaz el-Beyan
- 4 — Tabsıra't el-Mübtedi va Tazkirete'l-Müntehi
- 5 — Tekmilete'l-Tarikat T'arifate'l-Hakikat
- 6 — Tevcih el-etem el-A'la (el-Ula) Nahiv el-Hak Celle ve Ala
- 7 — Hırkate'l-Tasavvuf

(8) BROCKELMANN, Carl. Geschichte der Arabischen Literature. 3 Band and Supplement band.

- Seyr
-
- 8 — Risalete'l-Siyer ve'l-Sülük
 9 — Risalet fi Hakk el-Mehdi
 10 — Risalet el-mufesihhat
 11 — Risalete'l-Hadiyet
 12 — Reğaib el-Menakıb
 13 — Zübdetü'l-Tahkik va Nüzhetü'l-Tevfik
 14 — Şa'b el İman
 15 — Şerh-i Esmail'l-Hüsna
 16 — Şerh-i Hadisi'l-Erbain
 17 — Şerh-i Risaleti'l-Vücut
 18 — Şerhe'l-Şecerete'l-Numaniyye fi Devlete'l-Osmaniyye
 19 — Şerhu'l-Kasidetu'l-Taiyye (9)
 20 — Şerh-i Kaside-i Sırrı Vahdet
 21 — Şerh-i Ma'ani-i Müşkilat-ı Kur'an
 22 — Şerh-i Miftah el-Ğayb li'Abdurrahman Rahmi Bursavi
 23 — Şerh-i Miftah el-Ğayb li'l-Ğuraymi
 24 — Şerh-i Miftah el-Ğayb li-Malkoç-Zade
 25 — Şerh-i Miftah el-Ğayb li-Şehabeddin el-Hamevi
 26 — Şerh el-Nusus li-İbrahim el-Halveti
 27 — Şerh el-Nusus li-Veciheddin Nureddin-Zade
 28 — Suret-i Mekatibet ... Sadreddin ... Nasireddin el-Tusi
 29 — Suret-i Mekatibe ... Sadreddin ... el-Şeyh Yasin el-Tilmisani
 30 — Zabıtat-ı Hikemiyye
 31 — Feth-i Miftah el-Ğayb
 32 — El-Fıkuk fi Müstenidat Hikem el-Fusus
 33 — Mir'at el-Arifin

(9) BURSALI Mehmed Tahir. Osmanlı Müellifleri. 3. C. İstanbul, Matbaa-ı Amire, 1342. 1. C. : 406 s., 2. C. : 192 s., 3. C. : 327 s.

- 34 — Misbah el-Enis el-Cami'
 35 — Misbah el-Kulub
 36 — Miftah el-Ğayb el-Cam' Ve'l-Vücut fi'l-Keşf ve'l-Şuhud. (10)
 37 — Mektubat
 38 — Menakıb-ı Şerif
 39 — Macid el-Zevk Bilâ Reyb-i Şerh-i Miftah el-Ğayb
 40 — Mevakıf el-Maarif
 41 — Nusus fi Tahkik el-Tavır el-Mahsus (11)
 42 — Nuğhat el-İlâhiye
 43 — Nefisetu'l-Mesdur ve Tuhfetu'l-Meşkur
 44 — Vasaya
 45 — Vasiyyete'l-Şeyh Sadreddin inde'l-Vefat

SADREDDİN KONEVİ'NİN KONYA KÜTÜPHANELERİNDEKİ VAKIF KİTAPLARI

Konevi'nin vasiyetnamesi uyarınca vakfedilen kitaplarının bir kısmının Konya'daki Yusuf Ağa Kütüphanesi'ne intikal ettiği, yapılan incelemeler sırasında tesbit edilen eserlerdeki 'Temellük Kayıtları'ndan anlaşılmıştır.

Bu eserler, daha ziyade İbn el-Arabî'nin eserleri ile kendi yazdığı eserlerinin çeşitli nüshaları olmakla beraber tam koleksiyonları yoktur. Konevi'nin sağlığında yazdığı ve topladığı, bugün tarihleri ve menşeleri itibariyle çok mühim olan söz konusu eserlerin ancak bir kısmı bulunmaktadır.

Bu araştırmamızın amacı da gerek Konevi'nin yazdığı, gerekse kütüphanesinde topladığı diğer yazma eserlerin tavsifi katalogunu yapmaktan, bunları yazarlarıyla birlikte ayrıntılı biçimde tanıtmaktan ziyade halen nerede ve ne durumda olduklarını, mahiyet ve önemlerini araştırmacıların dikkatlerine sunmaktan ibarettir.

- (10) KATİB Çelebi, Keşf el-Zünun 2. C. Hazl. : Ord. Prof. M. Şerafeddin Yaltıkaya, Kilisli Rifat Bilge. İstanbul, Maarif Matbaası, 1941.
 (11) KIRBOĞA, Mehmed Ali. (Alatalı) Kamusu'l-Kütüp ve Mevzuatu'l-Müellefat. Konya, Yeni Kitap Basımevi, 1974. 78, 83. s.

**KONEVİNİN VAKFETTİĞİ YAZMA ESERLERİN
BULUNDUĞU YER :**

Sıra Nu. :	Kitabın Adı :	Yazarı :	Kayıt Nu. :	Yeri :
I. TASA V V U F :				
1 —	Aş'ar ve'l-Mevakif ve'l-Muhatabat	Muhammed b. Abdullah el-Niffari	4887, 5486	Y.A.K.
2 —	Kitab-ı Luma'fi'l-Tasavvuf	Ebu Nasr el-Sarrac	4862	»
3 —	Fazl (Fezail) Şehadet el-Tevhid ve Vasf Tevhid el-Mukinin	İbn el-Arabi	4868/1	»
4 —	Kitab el-Ba'	» »	4868/2	»
5 —	Kitab-ı Hutbe fi Keyfiyet Tertip el-âlem ve Şaklih	» »	4868/3	»
6 —	Kitab-ı Hilyet el-Abdal	» »	4868/4	»
7 —	Tac el-Teracim fi işaret el-İlim ve Letaif el-Fehm	» »	4868/5	»
8 —	Kitab el-Şevahid	» »	4868/6	»
9 —	Cevab Su'al İsmail b. Savdekin	» »	4868/7	»
10 —	iKtab el-celale ve Huve Kelimat Allah	» »	4868/8	»
11 —	Kitab-ı Samaniyat ve Selasin ve Huve Kitab el-Ezel	» »	4868/9	»
12 —	El-Tenezzülât el-Mevsiliya	» »	4861	»
13 —	Kitab el-Esfar	» »	4859	»
14 —	Kitab el-Nafahat	S. Konevi	5468	»

Bu eser, hemen her kütüphanede bulunan bir çok yazma nüsha-sı ile bilinir. Bu nüsha ise bizzat kendisi için yazılmış, O'nun tarafından tashih ve ilaveler yapılmıştır.

15 —	Miftah Gayb el-Cam' ve'l-Vücut	Sadreddin Konevi	4864	Y.A.K.
16 —				

II. Ş İ R :

16 —	Diwan	Ebu'l-Hayr Harun el-Tanuhi	4906	»
17 —	Diwan	İbn el-Arabi	5501-5502	»

- 18 — Al-Zadiye El-Reis Ali b. el-Rumi 4801 »
19 —

III. NESİR :

- 19 — Rasa'il El-Kadı abd el-Rahim
b. Ali el-Beysani 4881 »
20 — Kâmil el-Ala fi Sına'at el-Vukâla Bereket b. Ali b. Bereket 4984 »
21 — El-Resail el-sahibiye Ziyaeddin İbn el-Asir 4801 »
22 — İKfayet el-Katib ve Nihayet el-Ragip Cemaleddin Ebu'l-Fath
Mesud b. Mevdud b. Sa'id
el-Karhini 4904 »
23 — Kitab el-Ziyade el-muntaza'a min Ebu'l-Abbas el-Azdi
Kitab Sibaveyhi el-Müberred 4914/2 »
24 — Kitab İhtiyar Fasih el-keîâm Ebu'l-hasan 'Abd
Allah b. el-hasan
b. Osman 5008 »
25 — El-Muhârrer fi Dakaik el-Nahv ve El-Hakaikih Fahreddin el-Razi 4914 »
26 —

IV. HADİS FİKİH VE DİĞER DİNİ ESERLER :

- 26 — Kitab-ı Nihayet el-Müctehid ve Ebu'l-Valid Muhammed
Kifayet el-Muktesid b. Ahmed İbn Rüşd 5422-5423 »
27 — Muhtasar el Ahkam el-Şeriyye İbn Harrat 5487 »
28 — Kitab el-mevzuat min el-ehadis İbn el-Cavzi 4681-4682
el-Merfu'at 4683 »
29 — Cami el-Usul fi Ehadis el-Resul Mecdeddin İbn el-Asir 5045-5058 »

V. MENSUR EDEBİ VE TASAVVUFİ ESERLER :

- 30 — Tuhfet el-Mülük ve Nasihat el-Acaib Ali b. Abi Hafs
el-İsfahani, 5486-5489 »
5484-5892 »
31 — Tercüme-i Makalat-ı Sadreddin el-konevi 4866-5620 »

VI. MÜSBET İLİMLER VE MUHTELİF(12)

- 32 — Kitab-ı Kaşf el-Rumuz va İşarat al-Hukema ila'l-Hacar (?) al-A'zam. İbn Vahşiya 4887-5486 Y.A.K.

(12). ATEŞ, Ahmet. "Konya Kütüphanelerinde Bulunan Bazı Mühim Yazmalar." T.T.K. Belleten XVI, (61, Ocak 1952). 49-130. s.

**KONEVİNİN VAKFETTİĞİ YAZMA ESERLERİN
BULUNDUĞU YER :**

Sıra Nu. :	Kitabın Adı :	Yazarı :	Kayıt Nu. :	Yeri :
I. TASAVVUF :				
1 —	Aş'ar ve'l-Mevakif ve'l-Muhatabat	Muhammed b. Abdullah el-Niffari	4887, 5486	Y.A.K.
2 —	Kitab-ı Luma'fi'l-Tasavvuf	Ebu Nasr el-Sarrac	4862	»
3 —	Fazl (Fezail) Şehadet el-Tevhid ve Vasf Tevhid el-Mukinin	İbn el-Arabi	4868/1	»
4 —	Kitab el-Ba'	» »	4868/2	»
5 —	Kitab-ı Hutbe fi Keyfiyet Tertip el-âlem ve Şaklih	» »	4868/3	»
6 —	Kitab-ı Hilyet el-Abdal	» »	4868/4	»
7 —	Tac el-Teracim fi işaret el-İlim ve Letaif el-Fehm	» »	4868/5	»
8 —	Kitab el-Şevahid	» »	4868/6	»
9 —	Cevab Su'al İsmail b. Savdekin	» »	4868/7	»
10 —	iKtab el-celale ve Huve Kelimat Allah	» »	4868/8	»
11 —	Kitab-ı Samaniyat ve Selasin ve Huve Kitab el-Ezel	» »	4868/9	»
12 —	El-Tenezzülat el-Mevsiliya	» »	4861	»
13 —	Kitab el-Esfar	» »	4859	»
14 —	Kitab el-Nafahat	S. Konevi	5468	»

Bu eser, hemen her kütüphanede bulunan bir çok yazma nüsha-sı ile bilinir. Bu nüsha ise bizzat kendisi için yazılmış, O'nun tara-fından tashih ve ilaveler yapılmıştır.

15 —	Miftah Gayb el-Cam' ve'l-Vücut	Sadreddin Konevi	4864	Y.A.K.
16 —				

II. Ş İ İ R :

16 —	Diwan	Ebu'l-Hayr Harun el-Tanuhi	4906	»
17 —	Diwan	İbn el-Arabi	5501-5502	»

- 18 — Al-Zadiye El-Reis Ali b. el-Rumi 4801 »
 19 —

III. NESİR :

- 19 — Rasa'il El-Kadı abd el-Rahim b. Ali el-Beysani 4881 »
 20 — Kâmil el-Ala fi Sına'at el-Vukâla Bereket b. Ali b. Bereket 4984 »
 21 — El-Resail el-sahibiyye Ziyaeddin İbn el-Asir 4801 »
 22 — iKfayet el-Katib ve Nihayet el-Ragip Cemaleddin Ebu'l-Fath Mesud b. Mevdud b. Sa'id el-Karhini 4904 »
 23 — Kitab el-Ziyade el-muntaza'a min Kitab Sibaveyhi Ebu'l-Abbas el-Azdi el-Müberred 4914/2 »
 24 — Kitab İhtiyar Fasih el-kelâm Ebu'l-hasan 'Abd Allah b. el-hasan b. Osman 5008 »
 25 — El-Muhârrer fi Dakaik el-Nahv ve Hakaikih Fahreddin el-Razi 4914 »
 26 —

IV. HADİS FIKIH VE DİĞER DİNİ ESERLER :

- 26 — Kitab-ı Nihayet el-Müctehid ve Kifayet el-Muktesid Ebu'l-Valid Muhammed b. Ahmed İbn Rüşd 5422-5423 »
 27 — Muhtasar el Ahkam el-Şer'iyye İbn Harrat 5487 »
 28 — Kitab el-mevzuat min el-ehadis el-Merfu'at İbn el-Cavzi 4681-4682 4683 »
 29 — Cami el-Usul fi Ehadis el-Resul Mecdeddin İbn el-Asir 5045-5058 »

V. MENSUR EDEBİ VE TASAVVUFİ ESERLER :

- 30 — Tuhfet el-Mülûk ve Nasihat el-Acaib Ali b. Abi Hafs el-İsfahani, 5486-5489 5484-5892 »
 31 — Tercüme-i Makalat-ı Sadreddin el-konevi 4866-5620 »

VI. MÜSBET İLİMLER VE MUHTELİF(12)

- 32 — Kitab-ı Kaşf el-Rumuz va İşarat al-Hukema ila'l-Hacar (?) al-A'zam. İbn Vahşiya 4887,-5486 Y.A.K.

(12). ATEŞ, Ahmet. "Konya Kütüphanelerinde Bulunan Bazı Mühim Yazmalar." T.T.K. Belleten XVI, (61, Ocak 1952). 49-130. s.

Sadred-Din-i Konevi Kütüphanesi'ne değinilen iki Şer'iyye Sicil kaydı örneği şöyledir: (13)

KONYA ŞER'İYYE SİCİLLERİ : Defter Nu. : 13, Sayfa Nu. : 248, "BERAAT-I KİTABET; ... Şeyh Sadred-din Kitab-hanesinde yevmi iki akçe ile hafız-ı kütüb olan Abdurrahman, kendi heva ve hevesinde olub eda-i hizmet etmemeye ref' olunup yerine evkaf mütevellisi Mustafa'nın arzı ile Seyyit Ali hafız-ı kütüb oluyor. Evahiri Cemaziyel Evvel 1088/1677. Eyalet-i Karaman Mütesellimi iken eşkiyalık konusunda ihmali görülüp padişah emri ile Konya Kalesi'nde hapsedilen ve mallarına el konulan Ali Ağa'nın listesi yapılan malları arasında kaydedilen kitapları, Tarih : 24 Zilkade 1807/29 Ocak 1677.

KİTAPLAR : 1 — Mushaf-ı Şerif, 2 — Tevarih-i Taberi, 3 — Hadikatü'l-Süeda, 4 — Yusuf ve Züleyha, 5 — Battal Gazi, 6 — Hikaye.

KONYA ŞER'İYYE SİCİLLERİ : Defter Nu. : 13, Sayfa Nu. : 291, "BERAT-I TA'YİN; Konya'da Şeyh Sadred-din Konevi Hazretlerinin kitab-hânesi'nde yevmi iki akçe ve yevmi bir hisse galle (bir vakfın yıllık hububat geliri) ile hafız-ı kütüb olan Şeyh Hüseyin fevt olup yeri mahlûl olmağın yerine karındaşı Abdurrahman Halife, adı geçen Evkafın mütevellisi olan Seyyid Mustafa'nın arzı ile yine yevmi iki akça ve senevi bir hisse galle ile evasıt-ı Şevval 1087 H tarihli beratla bu vazifeye tayin edildi.

Kitabesinde 'imaret' olarak adlandırılan ve cami ve türbeden müteşekkil küçük bir külliye içinde kurulan (673/1274) bu kütüphane, Konya Kalesinin Çeşme Kapısı yakınında bulunmaktadır. Kitap sayılarına dair Salnâme kayıtları şöyledir. (14)

1 —	Salnâme-i Vilayet-i Konya	1305/1887 de	61 Adet,
2 —	»	»	1306/1888 de 61 »
3 —	»	»	1307/1889 da 61 »

(13) Bu şer'iyye sicil defterlerinden 30. C., 42. s., 34. C., 259. s., 35. C., 24. s., Altun-Aba Medresesi ve Kütüphanesi ile kitaplarına ilişkin kayıtları içine almaktadır.

(14) ÖNDER, Mehmet; Mevlâna Şehri Konya. Tarihi Turistik Klavuz. 2. bs. Ankara Güven Matbaası 1971. 96, 352. ss.

- 4 — » » » 1308/1890 da 61 »
 5 — » » » 1317/1899 da 256 » kitap

vardır.

- 1 — Salmâne-i Nezâret-i Maarif-i Umumiye 1316/1898 de 256 Adet,
 2 — » » » » 1317/1899 da 256 »
 3 — » » » » 1318/1900 de 256 »
 4 — » » » » 1321/1903 de 256 »

Kitap sayılarına dair kayıtlar çeşitli salnamelerde genellikle birbirlerinin aynı olup kitap koleksiyonlarında uzun süreler artış olmadığı görülmektedir. Bu kütüphanenin kitapları, çeşitli olaylar sonucu dağılmış, kurtarılabilenler de Dergah Kütüphanesi'ne ve Yusuf Ağa Kütüphanesi'ne götürülmüşlerdir.

SADREDDİN KONEVİ'NİN ESERLERİ VE BU ESERLERİN BULUNDUKLARI ÇEŞİTLİ KÜTÜPHANELER

Sıra Nu. : Eserin Adı :	Bulunduğu Kütüphane ve Kayıt Nu. :
1 — İcaz el-Beyan	Ayasofya: 402, Aşir Efendi: 16, 55, 464. Atıf Efendi: 192, Ayasofya: 402, 4806/1. Damat İbrahim Paşa: 126. Fatih: 294, 295, 293. Dügümlü Baba: 18. Feyzullah: 72. Halet Efendi: 38, 43, 46 ve ilave-ten 17 ayrı yazma nüsha diğer İstan- bul Kütüphanelerindedir. 1310 ve 1013 Haydarabad tarihli basmaları da var- dır.
2 — Miftah al-Gayb (Miftah Gayb al-Cam' va'l-Wücut fi'l-Kaşf Wa'l-Şuhud) İlähiyat, Hikmet ve Felsefeden bahseden bu eser, pek çok kişi tarafından şerhedilmiş, Farsçaya çevrilmiştir.	Köprülü: 783. Çeşitli kütüphanelerde 29 yazma nüshası vardır. Yusuf Ağa: 4864.
3 — Tercüme-i Miftah el-Gayb Tercüme-i Miftah el-Gayb	Ayasofya: 2089. Pertev Paşa: 278. Hacı Mahmud Ef.: 2610. Yusuf Ağa: 4866.
Şerhleri :	
a) Muhammed Şemseddin b. Hamzat el-Fenari Şerhi	20 nüshası vardır. (Çeşitli Kütüph.)

- b) Qutbaddin-Zade Muhammed Muhyiddin b. Qutbaddin el-İzniqi. Şerhi 18 nüshası vardır. (Çeşitli Kütüph.)
- c) Osman Fazlı İlahi Atbazari Şerhi Ragıp Paşa Kütüphanesi: 694. Ayrıca diğer Kütüph. de 9 nüshası vardır.
- ç) Abdurrahman Rahmi Bursa-vi Şerhi Halet Efendi: 286
- d) Ahmed b. Abdullah el-Qirimi'nin 'Şerh-i Miftah el-Gayb' 3 nüshası vardır.
- e) Mustafa Efendi Malkoç-Zade Esat Efendi Kütüphanesi: 1729, 2685.
- f) Abdullah Molla İlahi Şerhi Fatih'in emri ile şerhedilmiştir. Rıza Paşa (Üniv.): 304.
- g) Şihabeddin Ahmed b. Hüseyin al-Hamawi. Emanet Hazinesi: 1773.
- ğ) (Şarihî belli değil) Veliyeddin Efendi: 1726.
- 4 — EL-NUSUS Fİ TAHKİK EL-TAWR EL-MAHSUS
- İbn el-arabi'nin 'Fusus el-Hikem'ine karşı bir nazire gibidir. Taşbasması: Menazil el-Sairin: 1310
- 36 çeşitli nüshası tesbit edilmiştir.
- İran.
- Şerhleri :
- a) İbrahim b. İshaq b. Süleyman Musannif el Serazi 6 Şerh Nüshası vardır.
- b) İbrahim el-halveti Ragıp Paşa: 699.
- c) Pir Muhammed Qudbaddin el-Hoyi Ali Emiri: 980. 14 ayrı nüshası vardır.
- ç) Waciheddin b. Nuraddin, Nuraddin Zade. 'Şerh el-Nusus' Şehit Ali Paşa: 1278.
- d)
- 5 — EL-NAFAHAT EL-İLÂHİYE Lala İsmail Paşa: 709. Yusuf Ağa: 5468. 28 çeşitli nüshası var.
- 6 — EL-FUKUK Fİ MUSTANADAT HİKAM AL-FUSUS
- İbn el-Arabi'nin 'Fususel-Hikemi'ni en iyi şekilde şerh ve izah etmektedir. Üniversite Kütüphanesi: A 2534.

- 7 — EL-TEVECCÜH EL-ATAMM EL-A'LA (EL-AWLA) NAHWA'L-HAQQ CALL WA'ALA. Bu eser bir 'Esmâ' el-Hüsna' şerhidir. Şehit Ali Paşa: 1369. 13 ayrı nüshası tesbit edildi.
- 8 — TABSİRAT AL-MUBTADİ WA TADKİRAT EL-MUNTAHİ. Tercümesi : Ahmed Remzi el-Mevlevi. Nuruosmaniye: 2286. 18 ayrı nüshası vardır. Osman Ergin Kütüph.: Özel.
- 9 — ŞERH HADİS EL-ERBAIN. 40 hadis seçip şerhetmek istemiş ise de 29 hadis toplayıp şerh etmiştir. (Bkz. : Mukaddime) Şehit Ali Paşa: 1369. Ayrıca 39 ayrı nüshası vardır.
- 10 — Şerh EL-ŞECERET EL-NU'MANİYE Fİ EL-DEVLET EL-OSMANİYE Köprülü: 176. İstanbul Kütüphanelerinde 18, Mevlâna Dergâh Kütüph. : bir nüshası vardır. Dergâh Kütüph.: 2949. İstanbul'da 11 ayrı nüshası vardır.
- 11 — MİR'AT EL-ARİFİN
- 12 — SÜRAT MUHATABAT EL-ŞEYH SADREDDİN EL-QUNAWİ EL-ŞEYH NASİRADDİN TUSİ İstanbul'da 18 çeşitli nüshası vardır.
- 13 — SURAT MUHATABAT EL-ŞEYH, EL-YASİN EL-TİLİMSANİ (Mektuplarını havi) Şehit Ali Paşa: 1344.
- 14 — MEKTUBAT Mevlâna Dergâh Kütüph.: 1637. Raşit Efendi: 490
- 15 — WASAYA Ayasofya: 2910/8-9, 2053/8-9
- Tercümesi : (Tercüme-i Vasiyetname)
- 16 — WASİAT EL-ŞEYH SADREDDİN 'INDA'L-WAFAT Halis Ef.: A 5582. Şehit Ali Paşa: 2810.
- Yahya Ef.: 140.
Osman Ergin: 1940. Esat Ef.: 3814.
Şehit Ali Paşa: 2810.
- 17 — HİRKAT EL-TASAVVUF Belediye, Osman Ergin: 1441.
- 18 — EL-RİSALE Fİ HAKK EL-MEHDİ Ayasofya Kütüph.: 4849. Osman Ergin: 1883.
- 19 — ŞERH ESMA' EL-HUSNA Köprülü: 1594. Diğer Kütüphanelerde de dört nüsha vardır.
- 20 — RİSALAT EL-HADİYA Üniversite Kütüph.: A 4122. Diğer kütüphanelerde 5 nüshası daha vardır.
- 21 — EL-RİSALAT EL-MUFİSİHA Şehit Ali Paşa Kütüph.: 1362. 6 ayrı kütüphanede de nüshaları vardır.

- 22 — ŞU'AB EL-İMAN Feyzullah Ef.: 2163. Veliyüddin Carullah: 2054.
- 23 — ZABİTA HİKEMİYE Hüdai: 1848.
- 24 — RİSALET EL-SAYR VE EL-SULUK Şehit Ali Paşa: 13989
863 H de istinsah edilmiştir. Risalede Mevlâna'nın adı geçiyor.
- 25 — MASYAHA Müellifi ve kime ait olduğu meçhul. yp.la'da Sadreddin Konevi vakıf ve temellük kayıdı vardır. Yusuf Ağa Kütüphanesi: 4692.

KONEVÎ'YE İSNAD OLUNAN ESERLER :

- 1 — Şerh el-Kasidet el Ta'ie; İbn el-Ferid'in meşhur eserinin şerhi. Saadeddin el-Fergani yazmıştır. Ayasofya Müzesi Kütüphanesi: 1944.
- 2 — Naftat el-mesdur wa Tuhfat el-Maskur. Keş el-Zünun'da Sadreddine aidiyeti belirtilmektedir.
- 3 — Şerh Ma'ani Muşkilat el-Kur'an. Selimiye Kütüphanesi: 617.
- 4 — Şerh Risalat el-Wücut. Üniversite Kütüph.: A 1419
- 5 — Mewakif el-Ma'arif. (Sadreddin el-Fatawi'ye aidiyeti de söz konusudur.) Hacı Mahmut Efendi: 2406
- 6 — Şerh-i Kaside-i Sirri Wahdet Bangli'nın Kasdesinin Şerhi. Üniversite Kütüph.: A 3524

KONEVÎ'YE AİT MENAKİP KİTAPLARI

- 1 — Menakıb-ı Şerif; Cemaleddin Muhammed Nuri Şehit Ali Paşa: 1939.
Konevi'nin, Muhiddin Arabi, Mevlâna, Ş. Tebrizi, Evhadiddin Kirmani ve Şeyh Sadaka ile olan münasebetlerini izah eder.
- 2 — Regaib el-Menakıb; Mehmede Dedde 'Menakıb-ı Şeyh Sadreddin Konevi' şeklinde geçer. Osmanlı Müellifleri III, 191. s. da yazarı Musa Sadri olarak gösterilmektedir. Ali Emiri: 4327. Esad Ef.: 1753. Belediye, M. Cevdet: 456.

S O N U Ç :

Bir Türk düşünür olan Sadreddin Konevi, eskiden Konya'da çok tanındığı için kendisine "Konevi" denmiştir. O, kendi hayatı hakkında "An - Nefahât al - İlâhiyye ve Şerh Hadis al - Erbaîn" isimli eserlerinde geniş bilgi vermektedir.

Bilime düşkün, tasavvufu seven ve tasavvufi arınma yolunda büyük çabalar sarfeden Konevi'nin, 1254 yılında Konya'da ilmi faaliyetlerde bulunduğu bilinmektedir. Şu husus önemle belirtmek yerinde olur ki Konevi, Tasavvufi görüşlerinde İslâm'a bağlı kalmak istemiştir. Bu sebeple delillerini, daima Kur'an, hadis, ve eski sülâhlerin söz lerinden vermiştir. Bu görüşle İslâm'ın savunuculuğunu yaparken eserleri de Anadolu'da Türk - İslâm kültürünün yayılmasında etkili olmuştur. Bu da O'nun, Türk-İslâm felsefesinde özel bir yerinin ve değerinin olduğunu delil teşkil etmektedir.

Çeşitli medeniyetlerin beşiği olmuş eski ve önemli bir bilim ve kültür merkezi durumundaki Konya'da, Konevi'nin yaşadığı dönemi de içine alan Selçuklular devrinde bilim ve fikir adamları, Sultanlardan da büyük himaye ve teşvik görmüşlerdir. Bu devirde Anadolu'da 183 eser yazıldığı tesbit edilmiştir. Bunların yazarlarının sayıları da 72 olarak belirlenmiştir. O devirde bilim ve fikir hareketlerinin dili Farsçadır. Bu eserlerin dillerine göre dağılımları şöyledir; 103 Farsça, 65 Arapça, 7 Ermenice, 6 Türkçe. Konularına göre dağılımları da şöyledir; Tasavvuf 59, Dini bilimler 28, Siyaset ve ahlâk 24, Müsbet bilimler (tıp ve hey'et) 14, Gramer 6, Felsefe 26, Şiir ve mesnevi 30, Tarih 12'dir.

Böyle bir ortamda kıymetlenen Konevi Kütüphanesi'nin ve eserlerinin, ilmi araştırmalar için taşıdığı değer ve önem tartışma kabul etmez. Ayrıca o devirde yazılmış olan eserlerin iyi bir şekilde korunmaya çalışıldığı, büyük bir kısmının günümüze kadar gelmelerinden anlaşılmıştır. Böylece günümüz ihtisas kütüphanelerine öncülük ettikleri de söylenebilir.

Bu itibarla, Atatürk'ün "Türk istikbalinin evlâdı" olarak gördüğü gençlerimiz, "fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür" olabilmek için ecdad yadigarı eski yazma eserlerimizi de sürekli okuyup inceleyip araştırmak suretiyle bilgilerine bilgi katmak durumundadırlar. Çünkü onlara yaraşan, hızla ilerleyen bilim ve teknolojinin arkasından

koşmak değil, önünde gitmeyi hedeflemektir. İnsanlığın, bugün içinde bulunduğu savaşlara ek olarak uygarlık ve uygarlık içinde benliğini, varlığını koruma savaşı diyebileceğimiz, silahları bilgi ve kültür olan yeni ve değişik biçimde çetin bir savaşın içinde bulunuşu, bir bütün olarak her türlü güç ve imkanları ile ülkeleri bu savaşa katılmaya zorlamaktadır.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

A. MAKALELER VE İNCELEMELER :

- ABDÜLKADİR (Hamdizâde). "Sadri Konevi'nin Ravzatü'l-Küttabi ve Mer-siyesi", *Babalık*, 3826 (25.4.1932), 2. s. 3862 (25.5.1932), 2. s.
- AKOZAN, F. "Türk Külliyesi", *Vakıflar Dergisi*, VIII (1969), 207. s.
- BAYRAM, Dr. Mikâil. "Anadolu'da Te'lif Edilen İlk Eser, Keşf el-Akabe." *İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, VII, 3-4 (1979), 271-307. s.
- . "Sadru'd-Din Konevi İle Hâce Nasıru'd-Din Mahmud'un Mektuplaşması" *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, 2 (1983), 51-75 s.
- CUNBUR, Dr. Müjgan. "Kütüphanelerimizin Manzum Tarih ve Kitabeleri", *VIII. Türk Tarih Kongresi*, III (1983), 1751-1759. s.
- ERDOĞAN, Abdülkadir. "Kitabelerin Değeri ve Konya", *Konya Halkevi Dergisi*, 4 (1936), 2. s.
- . "Konya İle İlgili En Eski Bir Selçuk Vakfiyesi" *Konya Halkevi Dergisi*, 6 (1937), 370-375. s.
- ERDOĞAN, Muzaffer. "Konya Kitabelerine Dair", *Yeni Konya*, 170 (23.11.1949), 2. s.
- ERĞİN, Osman. "Sadraddin al-Qunawi ve Eserleri", *Şarkiyat Mecmuası*, II (1957), 63-90. s.
- KONEVÎ, "Vasiyetnâme", *Şarkiyat Mecmuası*, II (1958), 82-83. s.
- KÖPRÜLÜZADE, Mehmet Fuat. "Şeyh Sadreddin-i Konevi Mescidi ve Şeyh Cüneyt", *Konya*, 31 (Kasım 1940) 70. s.
- ÖNDER, Mehmet. "Selçuklular ve Osmanlılar Döneminde Konya Kütüphaneleri", *Konya Halkevi Kültür Dergisi*, XIV (1949), 131-132. s.
- ÜLKEN, Hilmi Ziya. "Konya'da Anadolu Selçukluları Devrinde Bilim ve Felsefe", *Konya Halkevi Dergisi*, 6 (1937), 62-74. s.

B. ARAŞTIRMALAR :

- ATES, Ahmet. "Konya Kütüphanelerinde Bulunan Bazı Mühim Yazmalar". *Türk Tarih Kurumu Belleten*, XVI, 61 (1952), 49-130. s.

- AZİZ B. Erdişiri Esterebadi. Bezm ü Rezm. İstanbul, Evkaf Matbaası, 1928. 541 + 75 s.
- BALCIZADE Tahir Hârîmi. Tarih-i Medeniyette Kütüphaneler. Balıkesir, Vilâyet Matbaası, 1931. 571 s.
- BAYKARA, Doç. Dr. Tuncer. Türkiye Selçukluları Devrinde Konya. Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1985. 6 + 167 s. (Kütüphaneler : 91-92. s.)
- İBN-İ BİBİ, El-Evâmirü'l-Alâiyye fi'l-Umuru'l-Alâiyye. I. C. Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1956. XVII + 744 s.
- II. MEHMET Fatih'in Orijinal Vakfiyesi. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Nu. : 46.
- KONYALI, İbrahim Hakkı. Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi. Konya, Yeni Kitap Basımevi, 1964. 1213 s.
- MENAKİB-I Şeyh Sadreddin Konevi. Mevlâna Müzesi Kütüphanesi. Kayıt No. : 5/20-D.
- ÖNDER, Mehmet. Konya Maarifi Tarihi. (Selçuklu, Karamanoğulları, Osmanlı). Konya, Ülkü Basımevi, 1949. 112 s.
- , ———. Mevlâna Şehri Konya, Tarihi Klavuz. Ankara, Güven Matbaası, 1971. X + 513 s.
- ÖZÖNDER, Dr. Hasan. Konya Velileri. Konya, Arı Basımevi, 1980. 109 s.
- TURAN, Prof. Dr. Osman. Selçuklular Zamanında Türkiye. İstanbul, İstanbul Üniversitesi Matbaası, 1971. 139-146 s.
- UZLUK, Prof. Dr. Feridun Nafiz. Fatih Devrinde Karaman Eyaleti Vakıfları. Fihristi. 12. s. (Teksir).
- VASAYA, Şeyh Sadred-Din el Konevi. İstanbul Ayasofya Müzesi Kütüphanesi, 2910 Nu.lı Mecmuada 8. Risale.